

Torskens återkomst i Östersjön

Östersjötorsken är i kris. De två bestånden - det östra och västra - är i ett kritiskt tillstånd efter en massiv nedgång under de senaste två decennierna, och ingen återhämtning finns i sikte. Som ett resultat av detta har det Internationella havsforskningsrådet (ICES) rekommenderat en nollkvot för fisket på torskbeståndet i östra Östersjön under de senaste tre åren. Utvecklingen för torsken i västra Östersjön ligger inte långt efter. I ett försök att vända nedgången förbjöds riktat torskfiske för båda bestånden i december 2021 och EU:s ministerråd bestämde en begränsad bifångstkvot. Det räcker sannolikt inte för att återuppbygga populationerna.

En ny vetenskaplig rapport publicerad av Fiskesekretariatet visar att kollapsen av torskbestånden i Östersjön inte var en plötslig händelse, utan resultatet av en process som drivits av överfiske och miljöförstöring. Detta kommer vid en tidpunkt som är helt avgörande för planeten, när våra hav behöver vara motståndskraftiga mot de hot som utsläppen av växthusgaser medför i form av t ex havsförsurning och varmare vatten.

Rapporten "The Decline of Cod in the Baltic Sea"

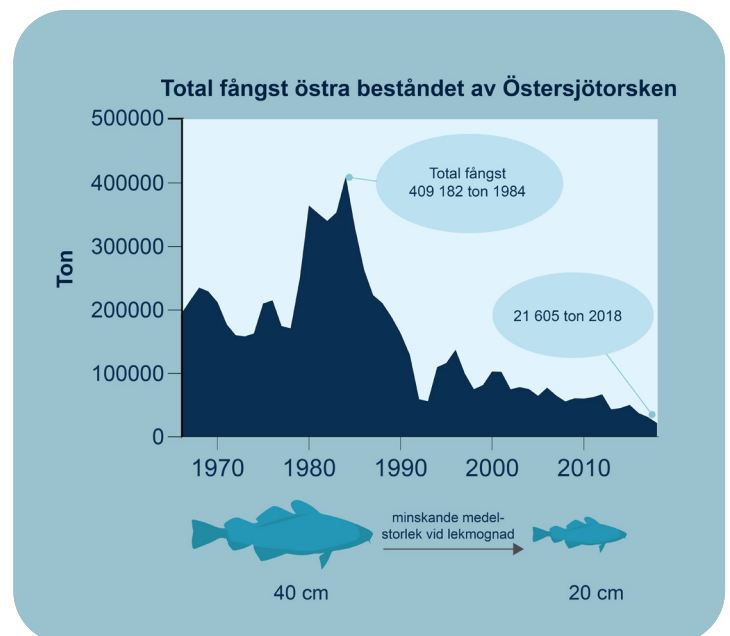
Syftet med rapporten är att sammanställa aktuell kunskap och forskning om tillståndet för Östersjötorsken. Baserat på en vetenskaplig litteraturgenomgång av både akademiska studier och annan litteratur ger rapporten en översikt över situationen för torsken i Östersjön, inklusive:

- nuvarande tillstånd och de förändringar som har inträffat i bestånden av Östersjötorsk;
- faktorer/problem som antas ha bidragit till förändringarna;
- förslag till åtgärder som kan motverka dessa problem.

Rapporten beskriver också EU:s fiskeförvaltning i Östersjön och ger rekommendationer baserade på det aktuella tillståndet för ekosystemet, regelverk samt underliggande lagar och internationella avtal.

Biologi och stressorer

Torsk (*Gadus morhua*) är en toppredator och spelar en viktig roll i Östersjöns ekosystem. De två torskbestånden är anpassade till Östersjöns utmanande förhållanden, bl.a. låg salthalt och låg men varierande syrekoncentration i vattnet, som är kännetecknande. Både det västra och östra beståndet har minskat dramatiskt i storlek under de senaste decennierna och är i dålig kondition, med bl.a. färre stora individer och låg produktivitet.

Torsk har varit en viktig resurs för människor i Östersjöområdet i århundraden. På senare tid har torskbestånden utgjort basen för en lönsam industri. Men ohållbara fångstnivåer har innebar att fisketrycket översteg torskens reproduktionsförmåga i slutet av 1980-talet, vilket gradvis lett till en kollaps av torskbestånden. Detta har i sin tur resulterat i ett regimskifte, där det tidigare torskfisket (med en begränsad bifångst av plattfisk) har blivit ett fiske riktat på plattfisk där torsk nu bara är bifångst.

Årtionden av högt fisketryck är utan tvekan en av huvudorsakerna till torskens nedgång i Östersjön, men många andra andra mänskliga aktiviteter har också spelat in. Övergödning och föroreningar har förändrat den marina miljön, vilket har resulterat i stora bottenområden med låga syrehalter och döda zoner, där torsken inte kan leva. Utöver det riktade torskfisket har andra fiskemetoder haft stor inverkan. Till exempel leder det storskaliga fisket efter småfisk som skarpsill och strömming, som ger torsken nödvändig mat, till svält. Dessutom dör fortfarande torsk i alla livsstadier genom att de fångas som bifångst i framförallt bottentrålfiske efter plattfisk.

Klimatförändringar

Klimatförändringar får havstemperaturen att stiga, vilket påverkar motståndskraften hos havet och arterna i det. Eftersom Östersjön är en grund havsbassäng som är nästan helt innesluten av land, kommer effekterna av klimatförändringarna sannolikt att bli allvarliga. Tillgång till mat, reproduktion och lektider för torsken är alla kopplade till temperaturen. Effekterna av klimatförändringarna lägger ytterligare bördor på torskbestånden i Östersjön, vilket gör det ännu viktigare att begränsa den direkta mänskliga påverkan på arten på alla sätt vi kan.

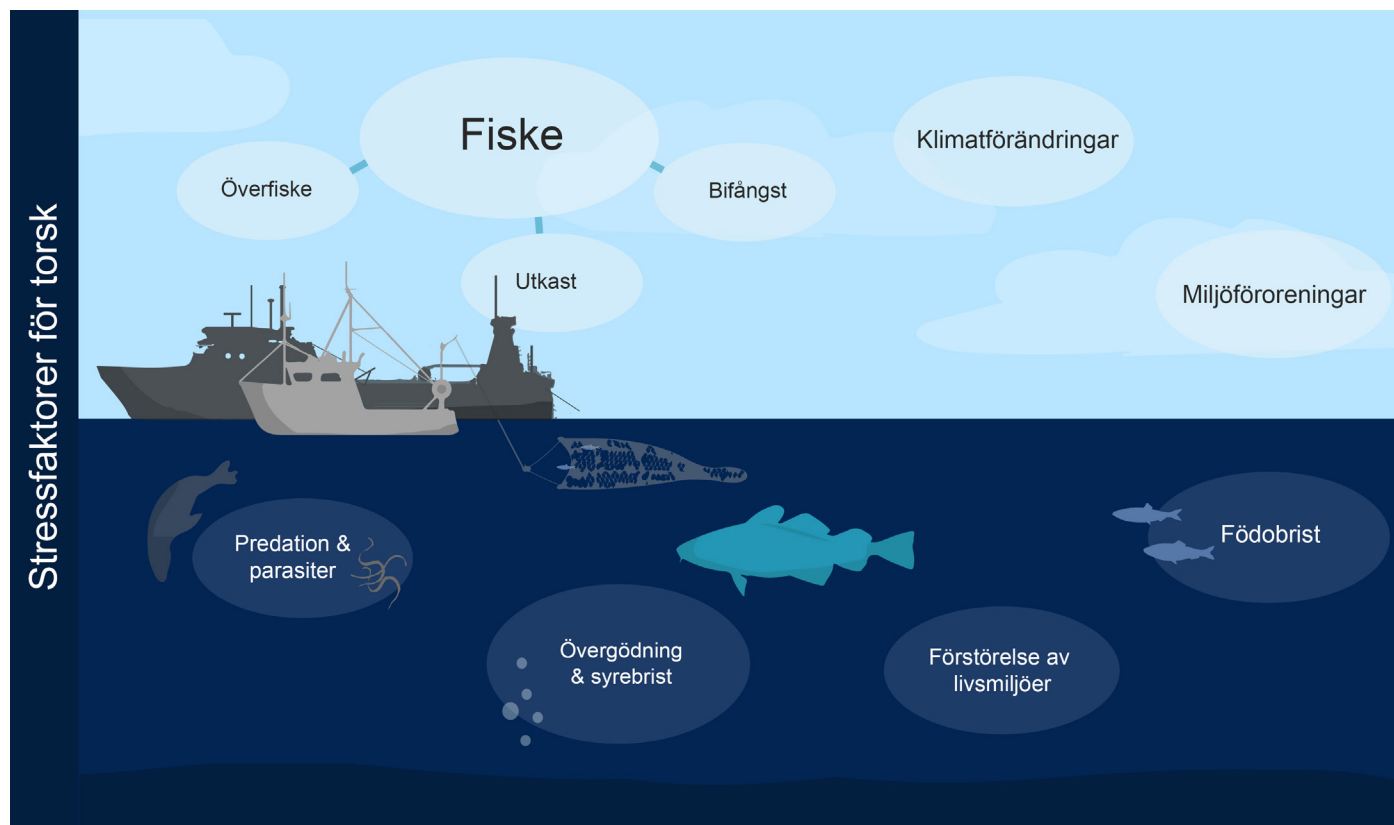
Fiskeriförvaltning i Östersjön

Det finns sedan länge tydliga bevis på det kritiska tillståndet för torsken i Östersjön. Trots det har EU:s medlemsstater runt Östersjön beslutat fiskekvoter över de nivåer som forskarna

rekommenderar varje år sedan 2013. I juli 2019 ledde den då uppenbara kollapsen av torskbeståndet i östra Östersjön till att Europeiska kommissionen införde nödgärder för att rädda detta bestånd. Resultatet blev ett omedelbart förbud mot allt riktat kommersiellt torskfiske i större delen av Östersjön. Men trots dessa drastiska åtgärder och i strid med forskarnas råd tilläts fiskare återigen fånga torsk under 2020. Det året tilläts fångst av 2 000 ton torsk i östra Östersjön, förutsatt att den klassades som "bifångst", vilket ledde till en ytterligare minskning av beståndet. I oktober 2021 togs beslutet att förbjuda allt riktat fiske på torsk (både det östra och västra beståndet) och att avsevärt minska mängden tillåten bifångst.

Bara en del av problemet har åtgärdats genom de nya restriktionerna. Torsk fortsätter att fångas även om den nu formellt är bifångst i demersalt fiske efter andra arter, främst med bottentrål. För att förvalta alla bestånd på ett hållbart sätt måste fisket begränsas utifrån behoven hos de mest sårbara arterna och därför stoppas när populationerna är utfiskade, även om det innebär att "tillgängliga" kvoter från andra bestånd förblir outnyttjade.

Sedan 2015 finns en EU-policy – landningsskyldigheten – som gör det olagligt att kasta tillbaka torsk och annan oönskad bifångst i havet, oftast död eller döende. Bristen på effektiv fiskerikontroll gör dock att oönskad torsk fortfarande kastas död tillbaka i havet. Detta bidrar inte till torskens återhämtning. Samtidigt undergräver olagliga utkast allvarligt forskarnas förmåga att bedöma torskbestånden eftersom de verkliga utkasterna inte kan inkluderas i deras fångst- och landningsdata.

Rekommenderade åtgärder

För att hjälpa Östersjötorsken att återhämta sig måste en förvaltning utifrån ekosystemansatsen implementeras, där hänsyn tas till samspelet mellan alla arter i näringsväven, avgörande livsmiljöer för torskens alla livsstadier och rovfiskens betydelse för ett hälsosamt ekosystem. På alla förvaltningsnivåer måste konkreta åtgärder vidtas för att minska fiskets påverkan på Östersjöns ekosystem, bevara och restaurera viktiga livsmiljöer samt motverka föroreningar och övergödning.

Vi föreslår följande åtgärder för att stötta torskens återhämtning i Östersjön:

Implementera ekosystembaserad fiskeriförvaltning (EBFM)

1. Implementera flerartsförvaltning i fiskeförvaltningen

Idag tas fångas större delen av torsken som bifångst i demersalt fiske efter plattfisk och andra fiskarter. Att sätta fångstbegränsningar – så kallade Total Allowable Catches (TACs) – individuellt för varje bestånd speglar inte verkligheten i fisket, eftersom fångster av en art leder till bifångster av andra. Som ett första steg måste medlemsstaterna kring Östersjön och EU-kommissionen begära att ICES tillhandahåller råd för fiskemöjligheter inom ramen för en flerartsförvaltning.

2. Lägg in en tillräcklig försiktighetsbuffert i fiskekvoterna

En kombination av flera mänskligt orsakade och naturliga stressfaktorer gör att fiskbestånden i Östersjön är mer sårbara för överexploatering och mindre benägna att återhämta sig. Detta bör beaktas i diskussionen om tillåtna fångster. TAC-förslag från den Europeiska kommissionen ska innehålla en tillräckligt stor buffert för att vara i linje med både försiktighetsprincipen och målen för den gemensamma fiskeripolitiken (GFP). Vi föreslår att EU-kommissionen särskilt begär att ICES beräknar hur stor denna buffert måste vara.

3. Sätt gränser för industrifiske baserat på försiktighetsprincipen och EBFM

Foderfisk som skarpsill och sill är en viktig källa till föda för både rovfiskar, däggdjur och sjöfåglar. Dessa bestånd är också målet för storskaliga pelagiska trålare och används huvudsakligen vid produktion av fiskmjöl som matas till andra fiskar i akvakulturer eller som foder till boskap. Vid fastställandet av fångstbegränsningarna för detta så kallade industrifiske bör fiskens roll som föda för andra arter beaktas, liksom den rumsliga fördelningen av bestånden och rovdjur. Fiskeansträngningen bör inte vara för koncentrerad.

Gör fisket hållbart

1. Prioritera fiske med låg miljöpåverkan

Ett system som gynnar fiske med låg miljöpåverkan genom att ge prioriterad tillgång till fiskemöjligheter för de fartyg som gör minst skada, eller fiskar på det mest hållbara sättet, skulle gynna både fiskeindustrin och ekosystemet. En sådan princip beskrivs redan i artikel 17 i EU:s gemensamma fiskeripolitik (GFP). Medlemsstaterna bör genomföra detta genom att tilldela fiskemöjligheter till fartyg med lägst bifångst av torsk. Vår analys visar att denna artikel fortfarande inte är konsekvent genomförd, trots att förordningen antogs 2013. Det är viktigt att de medlemsstaterna runt Östersjön fullt ut lever upp till denna skyldighet, till fördel för alla fiskbestånd i Östersjön.

2. Gör Remote Electronic Monitoring obligatoriskt

Hållbar förvaltning är endast möjlig om fångstdata är tillförlitliga och det finns en lämplig nivå av kontroll och efterlevnad. Remote Electronic Monitoring (REM) är ett kostnadseffektivt sätt att hantera detta. Särskilt med tanke på de dokumenterade fortsatta illegala utkasterna av oönskad torsk är det dags att göra REM obligatoriskt i allt fiske som direkt eller indirekt påverkar torsken i Östersjön.

3) Obligatoriska åtgärder för ökad selektivitet i fisket

Under de senaste åren har framsteg gjorts i utvecklingen av alternativa redskap som skulle bidra till att förhindra bifångster av torsk, men mycket få av dessa förbättringar används för närvarande av fiskesektorn. Att göra användningen av bästa tillgängliga selektiva redskap obligatorisk i fiske med bifångster av torsk, skulle vara ett effektivt sätt att minska/minimera torsködligheten.

Förbättra miljöskyddet

1) Implementera HELCOMs Baltic Sea Action Plan

Östersjöns marina miljö mår dåligt på grund av flera orsaker, främst övergödning och syrebrist orsakad av avrinning från jordbruket och andra föroreningar från mänsklig verksamhet. Dessa omfattande problem åtgärdas bäst genom samordnade åtgärder införda av alla nationer runt Östersjön. Baltic Marine Environment Protection Commission, även känd som Helsingforskommissionen (HELCOM), tillhandahåller en ram för regional samordning där gemensamma och enskilda åtgärder utlovas och genomförs under Baltic Sea Action Plan (BSAP), som uppdaterades 2021. Ett skyndsamt genomförande av samtliga utlovade åtgärder inom HELCOMs BSAP skulle innebära en förbättring av Östersjöns miljötillstånd.

2) Återställ skadade ekosystem och minimera bottenråning

Människan har kraftigt skadat viktiga livsmiljöer i Östersjön i årtionden. Bottenråning är en av de särskilt skadliga aktiviteterna som har fått fortsätta – även i skyddade områden. EU:s nya restaureringslag ger möjlighet att ingå bindande överenskommelser om restaurering av ekosystem. Sådana överenskommelser bör inkludera ett avlägsnande av de mest destruktiva fiskeredskapen från Östersjön, på ett rättvist och progressivt sätt

3) Koppla samman miljö och fiske i lagstiftning, politik och genomförande

Även om det finns starka kopplingar mellan fiske- och miljölagstiftningen genom flera EU-lagar och -direktiv, finns det bara ett fåtal exempel på att medlemsstaterna faktiskt kombinerar dessa i sin nationella förvaltning. Men eftersom de är juridiskt skyldiga att följa EU-lagstiftningen är det inte längre ett alternativ att fördröja och undvika genomförandet av en ekosystembaserad fiskeriförvaltning på nationell nivå. För att göra detta krävs full integration av fiskeri- och miljöpolitik på nationell nivå, såväl som i mellanstatliga organisationer som HELCOM och BALTFISH.

Torsken är viktig för ekosystemet och har en nyckelroll i Östersjön. Även om Östersjötorsken idag förmodligen mår sämre än någonsin tidigare kan utvecklingen vändas om åtgärder nu vidtas. Det är Östersjöländernas, Europeiska kommissionens och alla intressenters ansvar att stödja dessa ansträngningar och ge torsken i Östersjön en chans att återhämta sig.

Ladda ner hela rapporten här:

www.fishsec.org/returnofthecod/

Rapporten har tagits fram av FishSec som en del av projektet Return of the Cod. Projektet är dedikerat till att skapa förutsättningar för att återställa torskbestånden i Östersjön. Svensk projektpartner är BalticWaters2030

FishSec (Fiskesekretariatet) är en oberoende ideell organisation dedikerad till skydd och återställande av marina ekosystemtjänster, med fokus på fiske. Projektet Return of the cod finansieras av Svenska Postkodstiftelsen och av Havs- och vattenmyndigheten

BalticWaters2030 är en oberoende stiftelse som arbetar med att förbättra Östersjöns miljö. Stiftelsen genomför storskaliga, åtgärdsorienterade miljöprojekt och bedriver tillämpad forskning för att visa vilka åtgärder som kan bidra till ett friskare hav och livskraftiga fiskbestånd. Projekten genomförs på land, längs kusten och i havet. BalticWaters2030 verkar också för att utveckla och sprida kunskap om Östersjöns miljö till allmänhet, myndigheter och beslutsfattare. Målet är att öka kunskapen om de utmaningar som havet står inför och bygga opinion så att beslut blir tagna och åtgärder genomförda.

